

LUULE JA KLASSIKA

14. septembril toimus Eesti Kirjandusmuuseumis seminar „Luule ja klassika”, mille korraldajad olid Eesti Kirjandusmuuseum ja Tartu Ülikooli klassikalise filoloogia osakond. Seminari juhatas klassikalise filoloogia osakonna dotsent Maria-Kristiina Lotman. Avasõnad lausus Kirjandusmuuseumi vanemteadur Sirje Olesk, kes osutas luule muutuvale positsioonile uute lugemisviiside mõjuväljas ning märkis sellest sõltuvalt seminari kokkukutsumise vajadust, et pöörata tähelepanu värsiuurimise probleemidele ja tõlgen-dusvõimalustele tänapäeval.

I sektsiooni põhiteemaks oli luule intertekstuaalsus. Eve Annuk (EKM) tõi ettekandes „Luule piirimail” esile kolm erinevat lähenemist luule mõis-testamisel ja mõtestamisel, tuginedes Juri Lotmani („Luule olemus”, 1972), Jaan Kaplinski („Mis on luule?”, 1975) ja Hasso Krulli („Mis on luule?”, 2011) käsitlustele. Annuk tõi näiteid ama-töörluulest (veebis ja trükis avaldatud

tekstide põhjal) ning esitas tuntud autorite loomingust nn piirijuhtumeid käsikirja jäänud luule ning päevikulise ja kirjavormis luule määratlemise ras-kustest (Ilmi Kolla, Betti Alver, Tõnu Õnnepalu). Annuk lähtus oma ettekand-es fenomenoloogilisest lähenemisviisist, kus luuleteksti tähenduse mõistmi-sel on määrav kultuuriajalooline ja individuaalne (lugeja) kontekst.

Satu Grünthal (Helsingi Ülikool) käsitles oma ettekandes „Ilpo Tiihose luule ja meetrika intertekstuaalsuse küsimused” tekstidevahelisi meetrilis-rütmilisi suhteid. Meetrika interteks-tuaalsus on nähtus, kus värsimõõt ja rütm loovad tähenduslikke suhteid teiste tekstidega või teiste luuletajate loominguga. Grünthal osutas Soome kaasaegse luuletaja Ilpo Tiihose luule-kogu „Jumalan sumu” („Jumala udu”) põhjal vormi ja sisu võrdsele osakaalu-le luule analüüsil ja näitas, kuidas luu-letuse vorm võib olla sama tugeva sisu-ga kui luuletuse semantiline sisu (nt

Tiihose kasutatud leinolik rütmika luuletuses Eino Leinost).

Janika Kronberg (EKM) vaatles ettekandes „Kui Ristikivi värsjalg astus Rootsi pinnale”, kuidas Ristikivi pagulusperioodi luule avaneb kahe poeetilise vastaspooluses paroodiliste, madalažanriliste värsside ja tõsise, eksistentiaalse kõrgluule mõjuväljas. Ristikivi 1930. aastate „Mardiöö unenäo” aegne kindlavormiline luule jätkus paguluses avaldamata juhuluules. Seejuures on osa Ristikivi tekste inspireeritud šlaagriviisidest, nende hulgas ka tuntud luuletus „Arkaadia teel” (vt ka Janika Kronberg, Brita Melts. Karl Ristikivi rändav Arkaadia. – Keel ja Kirjandus 2012, nr 10, lk 721–733).

Seminari II sektsiooni kesksed teemad olid luule kanoonilisus, poeetilise traditsiooni suletuse ja avatuse küsimused ning antiikkirjanduse motiivide ja arhetüüpide seosed tänapäeva kirjanduse ja kultuuriga.

Külliki Kuuse (EKM) ettekandes „Uku Masingu sõnastamata kaanoni küsimusi” oli tähelepanu all Uku Masingu luule kirjanduslik retseptioon viimasel kümnendil (2000–2012). Kõnealune kümnend on olnud Masingu loomingu tõlgenduslike muutuste aeg, millele oli oluline mõju 2009. aastal tema 100. sünniaastapäeva puhul korraldatud teaduskonverentsil. Masingu luule ilmumine trükkis aastail 2000–2005 tõi samuti kaasa kontekstinihkeid retseptioonis, kuid mitte eesti luuleloos ja nt arbujalikkuse-kaanonis laiemalt.

Rebekka Lotmani (TÜ doktorandi) ettekanne „Sonett kui suletud vorm ja avatud protsess” esitas küsimusi soneti vormilistest piiridest ja teisenemisest eri kultuuriruumides. Lotman osutas, et ajalooliselt ei ole sonetti eri kultuurides sugugi jäigalt omaks võetud. Suletud kinnisvormis just peitubki võimalus siduda sonetti antud kultuuri teiste sonettidega, vorm on avatud teisenemisteks ka teise keele sõnavara kaudu.

Nii võime rääkida itaalia sonetist, inglise sonetist jne. Lotman osutas muuhulgas ka eesti sonetitraditsiooni stiililisele kujunemisele XVIII sajandist tänapäevani, kus on leitud uusi võimalusi vormimängude ja traditsioonist hälbiva sõnavara kasutamise (Indrek Hirv, Kalju Kruusa).

Janika Päll (TÜ) raamis oma ettekande „Eesti bukoolikast ja anakreontikast” viitega eesti Arkaadia-unelmale proosas – Julius Kilimiti Arkaadia motiivile kui karjaseidüllile Karl Ristikivi „Rohtaias”. Eesti bukoolika ja anakreontika põimuvad Kristjan Jaak Petersoni pastoraalides/karjaselauludes. Paralleelid antiigiga tulevad K. J. Petersoni bukoolikas esile karjaseluule iseloomulikus motiivistikus (idülliline aegruum), samuti struktuurilises sarnasuses (sarnane värsimõõdu muutus teksti kestel). Rikkalike tekstinäidete hulgas osutas Päll nt Petersoni „Oti ja Peedo” struktuurilisele ja sisulisele analoogile antiigis, Theokritose V ja VIII karjaseidüllile.

Anne Lille ettekandes „Kreeka tragöödia ja Mati Unt: mütoloogilised arhetüübid” olid tähelepanu all antiigist tänapäeva jõudnud kujundid ja arhetüübid, mis aitavad suhestuda müüdikontekstiga ja mõista seda ka tänapäeval. Analüüsides Mati Undi lavastust „Vend Antigone, ema Oidipus”, osutas Lill läbivale konfliktile oma (kohaliku) ja võõra vahel, mis on kreeka tragöödia oluline sõlmküsimus. Lill analüüsis Undi lavastuse keelekasutust kui oma ja võõra vastanduse peamist kandjat. Ettekandes joonistus välja, kuidas võõruse-idee teiseneb lavastuse vältel välimisest sisemiseks nähtuseks, hingeliseks võõruseks, ning sel moel avanevad peategelaste sisemiste kriiside kaudu ka arhetüüpsed mütoloogilised situatsioonid tänapäeva vaatajale.

Seminari lõpus esitles Ivo Volt Tartu Ülikooli Kirjastuse ja klassikalise filo-

loogia osakonna poolt Morgensterni Seltsi toimetiste uut numbrit pealkirjaga „Quattuor Lustra” (Morgensterni Seltsi toimetised IV–V. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2012), mis sisaldab klassikalise filoloogia õppetooli avamise 20. aastapäevale pühendatud teadus-

konverentsi (3.–4. detsembrini 2010) ettekannete põhjal valminud artikleid (vt lk 926–931 siinses numbris).

KÜLLIKI KUUSK